

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF TAX INCENTIVES FOR BUSINESSES

Кміть В.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Жук Ю.І., Чеботарь О.А.

студенти,
Львівський національний університет імені Івана Франка

У системі заходів регулювання підприємницької діяльності податкове стимулювання має виняткове значення. Розвиток підприємництва значною мірою залежить від інструментів податкової політики, які застосовуються в державі. Статтю присвячено вивченню теоретичних та практичних аспектів податкового стимулювання підприємництва за кордоном для запозичення передового зарубіжного досвіду в національну практику оподаткування.

Ключові слова: податкове стимулювання, податкова політика, податкова система, підприємництво, податки, платники податків, податкове навантаження, спрощена система оподаткування, податкова реформа, податкове регулювання.

В системе мер регулирования предпринимательской деятельности налоговое стимулирование имеет исключительное значение. Развитие предпринимательства в значительной степени зависит от инструментов налоговой политики, применяемых в государстве. Статья посвящена изучению теоретических и практических аспектов налогового стимулирования предпринимательства за рубежом для заимствования передового зарубежного опыта в национальную практику налогообложения.

Ключевые слова: налоговое стимулирование, налоговая политика, налоговая система, предпринимательство, налоги, налогоплательщики, налоговая нагрузка, упрощенная система налогообложения, налоговая реформа, налоговое регулирование.

The system measures business regulations of tax incentives is crucial. Business development largely depends on fiscal policy instruments that are used in the state. The article is devoted to the study of theoretical and practical aspects of tax incentives for businesses abroad to borrow advanced foreign experience in national tax practice.

Keywords: tax incentives, tax policy, tax system, business, taxes, taxpayers, the tax burden, simplified taxation system, tax reform, tax regulations.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Для розвитку підприємництва необхідна належна фінансова база, яку в ринкових умовах доцільно формувати не лише за рахунок методів прямого фінансування, а й на основі використання таких опосередкованих важелів, як податки.

В Україні податкове стимулювання підприємництва впродовж усіх років незалежності було недостатньо ефективним, а отже, не приносило очікуваних результатів. Саме тому залучення передового зарубіжного досвіду для активізації податкового стимулювання розвитку підприємства нині є особливо важливою проблемою, яка потребує системного вивчення та вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Проблематика податкового стимулювання підприємства доволі широко розглядається в економічній літературі. Дослідженню теоретичних і практичних аспектів використання інструментів податкової політики присвячено праці таких учених-економістів, як: Л.М. Гаєвська, О.М. Десятнюк Ю.Б. Иванов, А.Я. Кізіма, А.І. Крисоватий, Я.В. Литвиненко, Г.С. Мельничук, А.М. Поддєрьогін, Д.М. Серебрянський, А.М. Соколовська та багато інших. Однак попри велику кількість публікацій із даної проблематики питання підвищення ефективності податкового стимулювання підприємства з ура-

хуванням зарубіжного досвіду залишаються недостатньо дослідженими.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів податкового стимулювання підприємництва зарубіжних країн для подальшого застосування в національній практиці оподаткування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Податкова політика, застосовуючи ті чи інші податкові інструменти, може запобігти розвитку підприємництва в країні, а може і посприяти та стати важливим стимулом для детінізації окремих бізнесу галузей національної економіки. Ключовою проблемою діючої системи оподаткування в Україні є надмірне податкове навантаження на платників податків різних сфер підприємництва.

Аналіз світового досвіду свідчить, що практично в усіх розвинутих країнах держава бере активну участь у формуванні та розвитку підприємницької діяльності, підтримці найбільш доцільних та ефективних її напрямів. Навіть у таких країнах, де склалися вікові традиції приватного підприємництва, малий бізнес потребує такої підтримки й одержує її на основі державних програм підтримки підприємництва. Одні країни з розвинутою ринковою економікою мають розгалужену та чітко усталену систему державної підтримки бізнесу (США, Японія, Німеччина, Франція), а в інших подібна система знаходиться у стадії становлення чи розвитку.

Однією з функцій податку є стимулююча, однак в Україні переважають фіскальна та контролююча. Стимулювання розвитку економіки у цілому і підприємницької діяльності зокрема як однієї з основних ланок доходів бюджету повинно знаходити своє першочергове відображення у сфері податкової політики.

Проблема діючої системи оподаткування України полягає у тому, що наявний великий податковий тиск на платників податків, у тому числі і підприємців, а особливо це актуально для малих підприємств (далі – МП).

Досвід розвинених країн у вирішенні податкових проблем у формуванні і проведенні збалансованої податкової політики доводить, що вона може як гальмувати, перешкоджати розвитку підприємництва в державі, так і навпаки – допомагати, бути важливим стимулом детінізації сфери підприємництва [1].

Розрізняють такі форми податкового стимулювання розвитку бізнесу країн світу [2; 4; 5; 7]:

- спрощена система обліку та звітності;
- зниження ставок прибуткового податку;
- звільнення від сплати податку на додану вартість (далі – ПДВ) та застосування диференційованих ставок;
- стимулювання інвестицій у капітальні активи;

– надання податкових канікул новоствореним підприємствам;

– стимулювання витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (далі – НДДКР).

Проаналізуємо застосування перелічених методів податкового стимулювання суб'єктів підприємництва окремих країн світу.

Спрощена система обліку та звітності (приклад застосування у деяких країнах). *Франція*: МП ведуть лише облік закупівель та фінансових надходжень, а також складають формальні розрахунки з ПДВ, у яких зазначається, що ПДВ не стягується. *Великобританія*: підприємства з річним доходом до 15 тис. фунтів стерлінгів заповнюють просту податкову декларацію без детальних даних про свою діяльність або активи чи зобов'язання. *Швеція*: МП подають спрощену податкову декларацію, використовують касовий метод обліку доходів і зобов'язань реєструватися лише у податковій інспекції; МП із річним доходом до 110 тис. дол. США можуть подавати податкову декларацію один раз на рік, а не щомісячно.

Застосування знижених ставок прибуткового податку. *Франція*: МП, що мають статус юридичної особи та належать фізичним особам, сплачують прибутковий податок за ставкою 19% (замість 33% за стандартною ставкою). *Литва*: МП, валовий доход яких не перевищує 25 тис. дол. США, сплачують прибутковий податок за ставкою 15% (за загальною схемою – 29%). *Болгарія*: ставка прибуткового податку до республіканського бюджету становить 15% для підприємств з річним прибутком до 50 тис. левів, та 20% – понад 50 тис. левів. *Нідерланди*: для підприємств з оподатковуваним доходом до 50 тис. гульденів ставка прибуткового податку становить 30%, понад 50 тис. гульденів – 35%. *США*: ставка прибуткового податку становить 15% – за річного оподаткованого прибутку до 50 тис. дол., 25% – від 50 до 75 тис. дол., 34% – від 75 тис. до 10 млн. дол. та 35% – понад 10 млн. дол. *Великобританія*: для підприємств та фізичних осіб ставка прибуткового податку становить 10% за щомісячного доходу до 1 520 фунтів стерлінгів, 22% – до 28,4 тис. та 40% – понад 28,4 тис.

Звільнення від сплати ПДВ та застосування диференційованих ставок. *Франція*: МП зобов'язані реєструватися платниками ПДВ, однак ПДВ не сплачується, якщо мінімальне граничне значення величини річного обігу не було перевищено. *Болгарія*: МП, що сплачують єдиний річний патентний податок, звільнені від сплати ПДВ. *Польща*: застосовується нульова ставка ПДВ для експортованих товарів, 3% – до деяких фармацевтичних товарів, 7% – до будівельних матеріалів та послуг, продукції друкарства, 22% – до інших товарів; деякі товари і послуги звільнені від ПДВ (послуги освіти, медицини, страхування, певні види харчових

продуктів). Чехія: ПДВ становить 22% на товари та 5% – на послуги, продукти харчування та джерела енергії.

Стимулювання інвестицій у капітальні активи:

А) *Внутрішні інвестиції*: Франція: частина оподаткованого прибутку МП, з якого стягується зменшена ставка податку, повинна бути використана для капіталовкладень у це ж підприємство. Естонія: звільнено від оподаткування ту частину прибутку, яка реінвестується підприємством у його розвиток; звільнено від прибуткового податку будь-які інвестиції естонських підприємств, у т. ч. ті, що інвестуються в інші країни. Великобританія: поширена податкова знижка на амортизацію будівель та устаткування, яка дає можливість деяким МП вираховувати з бази оподаткування до 40%. Нідерланди: оподатковуваний прибуток зменшується за рахунок інвестицій у деякі капітальні активи. США: МП можуть вилучати з оподаткування інвестиції в капітальні активи, якщо їх річні обсяги не перевищують 24 тис. дол.

Б) *Зовнішні інвестиції*: Пакистан: іноземні інвестори, що отримують дивіденди менше 15 тис. рупій, звільнені від оподаткування; у разі володіння капіталом менше одного року із 60% доходу прибутковий податок не стягується, а з інших 40% – стягується за ставкою 25% (замість 30%). Сирія: іноземні інвестори, що зробили вкладення у туристичну сферу, можуть звільнитися від податку на торгово-промисловий прибуток строком на три роки. Індонезія: іноземні інвестори отримують пільги залежно від доходності вкладень у галузь; мають можливість переводити за кордон прибуток, амортизаційні відрахування тощо.

Надання податкових канікул новоствореним підприємствам. Йорданія: податкові канікули надаються новоствореним підприємствам на строк до шести років. Індонезія: нові підприємства, що створюються у пріоритетних галузях економіки, можуть не сплачувати податки протягом періоду від двох до шести років. Пакистан: надання податкових канікул підприємствам добувної галузі (до п'яти років), низці підгалузей, пов'язаних із виробництвом продуктів харчування.

Стимулювання витрат на НДДКР. Великобританія: з 2000 р. діє підвищена норма списання витрат на НДДКР із бази оподаткування у розмірі 150% для малого та середнього бізнесу. Австралія: податкове списання витрат на НДДКР із бази оподаткування у розмірі до 125% (за певних умов – до 175%). Угорщина: передбачено повне вирахування витрат на НДДКР із бази оподаткування. Нідерланди: передбачена можливість вирахування із податкових зобов'язань частини витрат на заробітну плату працівникам, що приймають участь у НДДКР. США: із нарахованого прибуткового податку існує можливість вирахування 20% приросту витрат на деякі

види НДДКР відносно середніх витрат у базовому періоді (розраховується за чотири роки). Франція: 50% приросту кваліфікованих витрат на НДДКР (витрати на проведення робіт, придбання наукового обладнання, оплату праці наукових співробітників) за минулі два роки можуть бути вираховані із суми прибуткового податку. Іспанія: передбачені вирахування із прибуткового податку в розмірі 30% витрат на НДДКР у поточному році та 50% від перевищення середніх витрат за останні два роки.

Треба звернути увагу на той факт, що в умовах фінансово-економічної кризи та подолання її наслідків окремі зарубіжні країни, особливо це стосується європейських країн, досить обережно підходили до формування системи податкових пільг. Так, нині ніхто не заперечуватиме, що найефективнішим податковим інструментом стимулювання підприємницької (у тому числі інвестиційної) діяльності є податок на прибуток (корпоративний податок). У докризовий період можна було спостерігати, як більшість країн ЄС знижували його базову ставку, щоб залучити якомога більші обсяги капіталу. Під час різкого погіршення економічної кон'юнктури лише декілька країн ЄС зменшили ставку оподаткування прибутку: Великобританія (із 30 до 28%), Люксембург (із 29,6 до 28,6%) і Швеція (із 28 до 26,3%) (табл. 1).

У 2014–2015 рр. до зниження базової ставки корпоративного податку вдалися Великобританія (до 27%), Нідерланди (до 25,5%), Греція (з 25 до 24%). Причому Великобританія і Греція поєднали лібералізацію оподаткування прибутку з помітним посиленням фіскальної ролі ПДВ в умовах гострого дефіциту фіскальних ресурсів. Португалія, навпаки, підвищила додаткове навантаження на прибуток більшості компаній. В ЄС у 2015 р. середня базова ставка корпоративного податку становила 26,7%, варіюючи від 34,4% у Франції до 12,5% в Ірландії. Як правило, у країнах із вищою базовою ставкою оподаткування ширше використовувалися інвестиційні податкові пільги [6].

Аналізуючи досвід податкового стимулювання у розглянутих країнах, можна стверджувати, що прогресивний розвиток економіки цих країн багато в чому зумовлений удаю податковою політикою держави зі стимулюючою спрямованістю. І хоча привілеї надавалися переважно підприємствам, що розташовувалися в конкретних регіонах країни, переваги від такої політики відчували практично в усіх куточках країни.

Вкладення коштів у прогресивні та наукоємні галузі економіки за допомогою податкових стимулів сприяли утвердженню нового курсу країн, спрямованого на досягнення сталого розвитку суспільства та регіонів зокрема.

Навіть в умовах подолання наслідків фінансово-економічної кризи розвинуті країни не здійснюють ігнорування необхідності

Таблиця 1

Ставки податку європейських країн

Назва країни	Ставка податку на додану вартість, %	Ставка податку з доходу фізичних осіб, %	Ставка податку на прибуток, %
Австрія	20	50	25
Бельгія	21	53,7	34
Болгарія	20	10	10
Великобританія	17,5	50	28
Греція	23	45	24
Данія	25	51,5	25
Іспанія	18	43	30
Італія	20	45,2	31,4
Кіпр	15	30	10
Латвія	21	26	15
Литва	21	15	15
Люксембург	15	39	28,6
Мальта	18	35	35
Нідерланди	19	52	25,5
Німеччина	19	47,5	29,8
Польща	22	32	19
Румунія	19,0	16	16
Угорщина	25	40,6	20,6
Франція	19,6	45,8	34,4
Швеція	25	56,4	26,3

Джерело: [2]

податкового стимулювання підприємницької активності.

Порівняно з країнами, які провели радикальні податкові реформи у формі істотного зниження ставок податків, у тому числі й для малих підприємств, удосконалення структури пільг, Україна активно та досить удадо переймає світовий досвід, удосконалює спрощену систему, що позитивно відображається на розвитку оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Для подальшого покращення бізнес-клімату та подолання корупції в Україні потрібно вдосконалити механізм та податкове навантаження щодо справляння єдиного податку та низки інших податків у системі оподаткування суб'єктів малого бізнесу. Так, наприклад, для активізації інвестиційної діяльності необхідно вдосконалити діючий механізм, що визначений перехідними положеннями ПКУ, впровадити стимулюючу модель податку на прибуток із відповідним механізмом його адміністрування. За прикладом європейських країн увести диференційну ставку для прибутку, що реінвестується в операційну та інвестиційну діяльність суб'єкта; диференціювати ставки ЄСВ по видах та обсягах діяльності суб'єктів підприєм-

ницької діяльності – фізичних осіб, дозволити суб'єктам I та II груп «єдиноплатників» здійснювати господарські відносини з юридичними особами, при цьому зобов'язати всіх суб'єктів підприємницької діяльності фіксувати доходи через РРО для чіткого контролю обсягів господарської діяльності.

В умовах ринкової економіки одним з основних інструментів регулювання економічної діяльності підприємництва є правильно побудована податкова політика в державі, яка має бути спрямована, перш за все, на зростання зайнятості, збільшення доходів населення, подолання кризових явищ в економіці, що досягається лише з розвитком підприємництва в країні.

На нашу думку, доцільно чітко сформулювати та узгодити державну податкову політику у сфері підтримки МП із планом дій та системою контролю як проміжних, так і кінцевих результатів, а також мінімізувати втручання органів державної влади в діяльність суб'єкта господарювання. Головним пріоритетом під час формування податкової політики мають стати вдосконалення діючого податкового законодавства, зниження податкового навантаження, спрощення системи справляння та адміністрування податків, а також створення податкових стимулів для активного розвитку підприємництва.

Отже, у рамках податкової реформи для податкового стимулювання розвитку підприємництва, буде доцільним:

- надання інвестиційних стимулів МП, наприклад податкових пільг, для інвестування в обладнання та нематеріальні активи;
- застосування прискореної амортизації під час використання основних засобів та нематеріальних активів;
- прискорення процесу відшкодування ПДВ для найбільш сумлінних платників податків;
- оптимізація системи авансової сплати податків для зменшення податкового навантаження на платників;
- спрощення умов розстрочення і відстрочення податкових зобов'язань шляхом перенесення термінів сплати податків;
- запровадження електронного кабінету платника – онлайн-доступ платників податків до управління особовим рахунком (облік платежів, авансів, переplat, заліки, податковий борг тощо);
- запровадження інституту податкових консультантів з використанням найбільш удалого зарубіжного досвіду країн (забезпечення якості надання бухгалтерських послуг, допомога МП у сплаті податків та зборів, складанні звітності, представлення інтересів платника у судах та податкових органах);
- модернізація окремих аспектів адміністрування податків;
- надання податкових кредитів по окремих видах податків та зборів, які мають цілу низку переваг, особливо для МП.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Taxation trends in the European Union // European Commission. Taxation trends in the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/>
2. Влияние специальных налоговых режимов на развитие малого предпринимательства в регионе : [монография]. – Д. : Юго-Восток Лтд, 2013. – 226 с.
3. Жук Є.М. Стимулювання підприємницької діяльності на підставі удосконалення податкового регулювання / Є.М. Жук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/zhuk-em-stimulyuvannypidpriemnitskoji-diyalnosti-na-pidstavitudoskonalennya-podatkovogoregulyuvannya>.
4. Міжнародна практика застосування спрощених (спеціальних) режимів оподаткування малого підприємництва та необхідність її адаптації й застосування в Україні / Матеріали Аналітичного центру «Академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua>
5. Пріоритети податкових стимулів: світовий досвід / Матеріали Аналітичного центру «Академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua>.
6. Серебрянский Д.М. До питання запровадження інвестиційної податкової знижки в Україні / Д.М. Серебрянский, Г.С. Мельничук // Фінанси України. – 2014. – № 3. – С. 45–59.
7. Соціально-економічні перспективи формування малого та середнього бізнесу (до Всеукраїнської науково-практичної конференції). – Кіровоград : Імекс-ЛТД. – 2013. – 268 с.